

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Dispvtationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtvte Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

§. I. De vsu vestium infidelium an liceat.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

blicam intellectualem ac corpus politicum constituerent, & ut ita dicam, ecclesiam Angelicam cuius membra singula debebant aliis suam professionem, & seruitutem erga Deum manifestare, atque adeo notam summisionis internæ exhibere per actus religionis externos, qui aliis Angelis noti esse possint, ne viderentur velle suam seruitutem clam occultare, nullo protinus signo se Dei famulos, & assecas, ac discipulos manifestando, sicut supra de hominibus dictum est.

SECTIO V.

De usu vestium, actionum, rituum, ciborum, & aliorum que propria sunt infidelibus, an, & quomodo sit contra virtutem fidei.

68

Plura sub hoc titulo complectimur, quæ singillatim examinanda breuiter sunt, ut explicetur melius obligatio virtutis fidei in ordine ad actiones externas. Quia verò diximus duplex esse præceptum fidei in ordine ad hos actus externos, alterum negatiuum non negandi fidem, & alterum affirmatiuum fidem confitendi: ideo post vtriusque præcepti differentiam explicata, querimus de usu vestium, ciborum, &c. quia hic vodus aliquando est contra præceptum negatiuum, aliquando verò solùm est contra præceptum affirmatiuum confitendi fidem, & ideo quæstio haec vtrique præcepto communis est: quam maiori claritatis gratia in plures §§. seu dubia duidemus. Pro quibus tamen omnibus communiter aduertunt Doctores in præsenti, sermonem hic esse de ysu serio, non de ysu ludicro, qualis in comedia esse solet, in qua representationis gratia absque peccato usurpant, & vestes, & titus, & verba infidelium, & hæreticum: nam in iis circumstantiis actiones illæ non significant yllo modo infidelitatem internam, vel erubescitiam, cùm constet omnibus animus usurpantis omnino contrarius.

69

Occultatione negatiua, qua aliquis fidem suam aliquandiu non manifestat, diximus supra vestit. 3. non esse peccatum, quando non occurrit obligatio positiva confitendi fidem: nunc autem sermo est, non de occultatione merè negatiua, sed affirmatiua, quatenus aliquis usurpat signa aliqua, vestes, cibos, &c. ad hunc finem occultans suam fidem, de qua etiam occultatione in genere supponendum est, eam esse etiam illicitam, quando adest obligatio confitendi fidem: si enim tunc occultatio negatiua illicita est, à fortiori erit illicita occultatio positiva. Nunc ergo dicamus in particulari de iis, quæ ad hunc finem assumi solent, & in primis de vestibus infidelium.

Quando vtrique illæ sunt.

§. I.

De usu vestium infidelium, an liceat.

70
Vestit. quatuor genera. Primum gen.

Vestes claritatis gratia possunt ad quatuor classes reduci. In prima sunt vestes, quibus infideles distinguuntur materialiter à fidelibus, non quidem formaliter prout infideles, sunt sed prout ad talē negationem pertinent, quales sunt vestes Turcarum, quæ magis pertinent ad

nationem, aut prouinciam, quā ad religionis fectam vnde licet omnes Christianam fidem recipere, vestes tamen antiquas retinerent. His autem vestibus consentiunt Doctores posse fidem vti, quando transiens per infidelium regnum, occultari vult, ad periculum vitandum: vestis enim illa nec explicitè, nec implicitè coniunct negationem fidei, aut professionem alicuius fectæ, & licet alij putantes esse ex natione illæ, cipiuntur putantes esse ex eadē nationis fectæ; id tamen est per accidens, & ex ignorantia, aduertunt tamen, requiri ad hoc aliquam iudicium causam Sanchez lib. 2. in decalog. c. 4. n. 17. & Suarez in præsenti diff. 14. sect. 5. n. 5. quia licet haec actio per se non simila, habet tamen speciem mali, & ideo vitada est, iuxta illud Pauli 1. Thess. 5. ab omni specie mali abstineat vos: nec enim sine causa sufficiens possumus proximi deceptiōnem intendere, præfertim in re tanti momenti, ut nos falsa fecta cultores iudicet; quam licet nos non profiteamur damus tamen fundamēnum aliquod, ut alij existimēt: quod in rigore plures, quām occultare veram fidem per meram negationem professionis illius: tunc enim non minus fundamēnum possumus, ut iudicemus infideles, sicut damus in casu præsenti, & ideo motu causa requiritur ad hoc iustificandum, his qui videtur esse contra reuerentiam debitan vice fidei, & religionis: sicut magis videtur esse contra reuerentiam Domino debitan, si eius famulus aliqua positivè faciat, ut alij autem alienus ab eius famulari, quām si solū negatiū se habeat non profitendo se eius famulari.

Secundum genus est earum vestium, quæ videntur ad dignoscendos infideles formaliter, ut infideles sunt, ut Roma Iudei vti debent galero, flavi coloris, ut cognoscantur, & femme flavo etiā velo in capite. De his autem est magna controvērsia, an Christiani pollui vni codemigno absque peccato contra fidem. Negant plures Caïet, Naüarrus, Tabiena, Tolentus, &c. plures, quos affert Sanchez ubi *supra* n. 18. quia vident illi signo implicitè profiteret, se esse illius falsa fecta cultorem, & parum refut, quod id veris, aut rebus ipsis dicatur, cūm eadem ex malitia utio in vroque vnu.

Alij tamen plures, & graues auctores putant id ex graui cauila licitum esse. Azor, Banes, Agon, Eman, Ludo, Lopez, & alij, quos affert, & sequitur Sanchez ubi *supra* n. 19. Suarez dicit in præsenti diff. 1. ab. 5. n. 7. Coninch in præsenti diff. 1. ab. 5. n. 66. Castro Palao dicto 1. tom. trit. 4. diff. 1. puncto 17. num. 3. & alij, quos affert, & probabilem putant hanc sententiam. Becaus de fide cap. 9. quest. 5. num. 28. & 29. & alij, quos affert, & sequitur Hurtado in præsenti diff. 48. stat. 3. 27. quibus alios addit Diana 5. parte trit. 7. de scandalo resolut. 33. ubi eidem sententie subscribit.

Probant aliqui, quia licitum est ex causa videntur, parē verba ambigua ad occultandam venitatem, & decipiendum auditorem, qui de te secerat, & flanter interrogat; ergo à fortiori licet vnu talis vestis in necessitate: est enim quasi ambiguum, & aquinocum signum, quod potest ad hunc, vel illum finem usurpari. Ita arguit Suarez diff. n. 7. Hæc tamen ratio per se sumptuatum probaret, quare retrorqueri posset ab aduersariis, quia etiam in necessitate non possumus licet usurpare verba aquinoca, quibus audientes intelligant.

telligent nos veram fidem negare, etiam si ex nostra intentione alium sensum habere possint, ut supra vidi mus, & omnes facentur; ergo nec possumus usurpare alia signa ambigua ad decipiens alios in hac materia.

Secundò probari solet eadem sententia, quia vñus talis vestis de se non est malus, nec continet professionem falsae religionis alioquin Iudei peccarent Roma galernauum gestantes, unde ne posset illis præcipi vñus talis signi, hoc enim est præcipere eis aliquid illicitum: si ergo licet id Pontifex præcipit, & ipsi licet obediunt, consequens est, ut vñus ille non sit malus, nec professio falsae religionis, atque adeo christianus idem signum usurpans non profiteretur explicite falsam religionem. Ita arguit Sanchez *vbi supra* & alij.

Sed tamen hoc etiam argumentum nimis probat, & æquè retorqueri potest ab aduertentia: quia Iudei etiam interrogari licet possumus à magistratu, an sint Iudei, vel christiani, & illis licet præcipi potest, ut respondeant, imò, ut ex se manifestent se ipsos singulis membris, & dicant quā se etiam profitentur; & quidem ipsi Iudei respondeant, & obediē debent, & per consequens non peccant manifestando se, & dicendo se esse Iudeos; & tamen si aliquis ex christianis dicere Magistratu, vel alii, se non esse christianum, sed Iudeum, peccaret gravissimè contra fidem: non ergo sequitur, quod vñus pilei flavi licitus sit christianis ex eo, quod Iudei licet illum usurpent, omnes enim differentiam aliquam inter illos inuenire debemus.

Melius ergo idem, & alij ostendunt probabilitatem huius sententiae ex differentia, quae est inter voces, & alia signa: nam voces ex sua natura instituta sunt ad significandam mentem; & licet ad placitum applicentur ad hoc, vel illud in particulari significandum; date tamen sunt homini à natura ipsa, ut suos conceptus manifestet, & vt iis non vtratu, nisi iuxta significacionem semel impositam. Vester autem, & alia similia habent alios fines diversos, neque est obligatio iis non vtrandi, nisi ad significandum. Hinc ergo est, ut licet non possumus dicere, *ego non sum Christianus*, absque fidei negatione; possumus tamen vti veste, quia Iudei dignoscunt, absque fidei negatione, quia possumus veste illa vti, non vt signo, sed vt veste solum, & ad finem regendi caput, ad quem potissimum finem vestes introductae sunt.

Hec ratio non videtur mihi contemnenda, sed indiget fortasse maiori explicatione: possumus autem illam declarare, & confirmare ex alia obligatione, quae ex eadem vocum natura oritur. Nam, ut diximus in superioribus *dis. 4. sect. 1.* non est in potestate libera voces proferentis, ut eas proferat materialiter, & non ex intentione significandi, nec hoc sufficiet ad vitandam culpam mendaçij, & periurij, quando aliunde ex circumstantiis non possunt audientes, intelligere, quod voces non proferantur ad significandum. Rationem autem diximus esse, quia sicut necessitas commercij, & coniunctus humani exigit veritatem in vocibus, & conformitatem cum mente; ita exigit etiam animum significandi; si enim licet voces contra mentem proferre materialiter, & absque animo significandi, sequentur eadem prorsus incommoda, sicut si mendacium esset licitum: neque sibi inuicem homi-

nes crederent: cum possemus semper prudenter formidare, quod voces proferentur materialiter in sensu tamen externo falso. Quare lex naturæ, qua obligat ad non mentendum, eadem propter easdem rationes obligat ad non proferendas voces, nisi ad vñum significandi iuxta significacionem illis impositam, vel nisi hic ipse animus proferendi solum materialiter possit auditoribus ex circumstantiis constare: quæ obligatio in vñu rerum aliarum non reperiatur, quæ ad alios fines introductæ sunt, & propter quos usurpari possunt independenter ab animo significandi. Qui proferit itaque voces habet obligationem semper loquendi: qui autem vtruit vestibus, vel alius eiusmodi rebus, non habet obligationem loquendi, aut testificandi, sed potest alios fines intendere, quia natura eiusmodi res ad loquendi vñum non alligavit.

Contra hanc tamen rationem sic explicitam restat adhuc duplex difficultas. Prima est, quia licet voces à natura date sint alligatae ad vñum loquendi, & significandi mentem, & ideo non possint abque ex vñu usurpari: cum hoc tamen sit, ut quando vox est æquiuoca, & habet duplē significacionem, possumus aliquando ex causa eam usurpare in uno sensu, etiam si ab audientibus accipienda sit in alio, imò ad hoc ipsum, & ut audientes decipiatur, possumus ex iusta causa aliquando æquiuocationibus vti: ergo sicut ex causa graui possumus usurpare vestem propriam, & distinctiuam infidelium, quia non est alligata vestis ex se ad significandam infidelitatem, sed indifferens ad alios vñus: sic etiam ex causa graui poterimus usurpare voces ambiguas, quia licet ab audientibus accipiatur in sensu, ut significent nos esse infideles: possunt tamen habere alium sensum, nec ex se alligatae sunt ad illum, in quo ab audientibus accipiuntur.

Huic difficultati, quae non leuis est, responde ri adhuc probabiliter potest negando consequentiam, & assignando differentiam inter voces, & vestes: nam vocibus, ut diximus, vti non possumus, nisi ad loquendum, & ad manifestandam nostram mentem iuxta earum significacionem. Quamvis autem vocem æquiuocam usurpare possumus in vna eius significacione, & non in alia, & id quidem etiam ab audientibus in alia significacione accipiatur, quando tamen causa subest sufficiens id faciendi: ceterum non possumus his æquiuocationibus vti, quando adest obligatio respondendi, & loquendi iuxta mentem interrogantis, vel audientis, sed debemus vocem in ea significacione usurpare, in qua ab audientibus accipitur. Sic testis iuridicè interrogatus non potest amphibologia vti, sed debet usurpare voces ad mentem iudicis interrogantis: alioquin, licet voces in alio sensu possent esse verae, si tamen ad mentem iudicis non sint verae, non vitabitur culpam mendacij, & periurij. Sic etiam qui serio auditoribus persuaderet, Petrum virum religiosum, & modestum esse paricidam, & hominem honoris cupidum; non vitaret culpam detractionis, & calumniae gravis, licet ipse alium sensum intenderet, nimis. Petrum suis peccatis occasionem dedisse neci Christi Domini, qui noster Pater est, & cupidum esse honoris æterni, qui à Beatis possidetur, & sic de aliis. Ratio autem vniuersalis, & à priori est, quia sicut non possumus voces proferre materialiter, & sine animo significandi, ut diximus; ita nec possumus vti voce

æqui

75
Proponitur
duplex diffi-
cultas.
prima.

76

æquiuoca in alio sensu, quando sensum illum, & significationem habere non potest: cum enim perinde est, ac si non esset æquiuoca, sed vniuoca. Quoties autem est obligatio usurpandi voces ad mentem auditorum, siue id siue ob præceptum iudicis iuridicè interrogantis, siue ob præaudi-
cium proximi, siue ob quamlibet aliam causam, voces in his circumstantiis amittunt æquiuocati-
onem, & vnum solum sensum significare pos-
sunt, cum non possint usurpari, nisi ad sensum
audientium: ergo qui quamlibet aliam signifi-
cationem intenderet, non usurparet voces in sua
significatione, quæ in his circumstantiis vna-
cæ esse poterat, sed haberet se sicuti qui voces mate-
rialiter præferret absque intentione significandi.
Similiter ergo peccat gravissimè, qui usurpat verba
ambigua, quæ ab auditoribus pro fidei nega-
tione accipiuntur, quamvis ipse alium verum
sensum intendant: v. g. si dum de consubstantia-
litate Filij agitur, dicas, *Arius bene sensit de per-
sona Verbi*, intelligens id de Ario, antequam in
heresim labetur, cum tamen auditores ea verba
intelligant de Ario, post discessiōnem ab Ec-
clesia. Ratio autem est eadem, quia in his circum-
stantiis, & in materia tanti ponderis voces usur-
pari debent ad sensum auditorum, ac per conse-
quens, tunc non sunt voces ambigua, sed ha-
bent se, sicut si vnicam tantum significationem
fortarentur: quare cum voces libeante usurpati
in sua significatione, & haec non sit duplex, sed
vna eorum vocum in his circumstantiis, in quibus
est obligatio loquendi ad sensum audientium,
consequens est, ut non possint in alio sensu
usurpari, etiam si in aliis circumstantiis possent
eadem voces aliam significationem habere.

77

Hæc autem ratio non procedit in vestibus, &
aliis eiusmodi rebus: nulla enim est obligatio
non vti vestibus, nisi ad manifestandam men-
tem, sicut est obligatio non usurpandi voces, nisi
ad loquendum, & ad exprimendum sensum inter-
num, eo quod si possemus ad alios fines voces
usurpare, tolleretur, fides humana, & commer-
cium necessarium: vestes autem habent alios fin-
es, & licet possint homines eas etiam usurpare
ad significandam mentem, & effectum suum, pos-
sunt tamen non hunc, sed alios fines intendere:
sic vestes lugubres usurpantur ad significandam
mœstitudinem internam ob parentis, vel domini
mortem: aliqui tamen his vestibus vtruntur, non
ad significandam mœstitudinem, sed ad commodum,
vel quia pretiosiores vestes non habent: consuetudo
enim usurpandi eas vestes in signum animi
mœstut non abstat facultatem usurpandi eis ad
alios fines sibi proprios: differunt, quippe à vo-
cibus, que solum ad mentem significandam datae
sunt propter gravissima dampna, quæ sequen-
tur, si absque eis fine præferri licite possent.

78
Secunda dif-
ficulias.

Restat tamen contra eandem doctrinam se-
cunda difficultas; quia quamvis voces præferri
non possint sine animo significandi mentem in-
ternam, & in hoc differant à vestibus; Iudeus
tamen, & infidelis sicut vestibus, sic etiam &
vocibus potest licite significare suam mentem
circa religionem falsam, quam profiteretur. Sicut
enim potest Iudeus uti galero flavo, ut cognoscatur
cuius secta sit, sic etiam interrogatus de
sua religione, potest licite respondere, se præ-
ferri legem Iudeorum: & sicut Princeps Chri-
stianus potest Iudeis præcipere vsum pilei flavi,
ut agnoscantur, sic posset præcipere eis, ut fin-

gulis mensibus, vel annis ad eundem finem
coram Notario testarentur religionem suam, ve
constaret, an in Iudaismo adhuc permaneant.
Quam professionem, seu confessionem diximus
suprà secta, i. non esse in illis peccatum, (alioquin
sunt verba reflexa, quibus non tam afferunt re-
ritatem sectæ falsa, quam mentem suam inter-
nam, in quo nihil fallum dicunt, sed verum, nem-
pe se interius habere talen mentem circa eul-
modi religionem, sicut qui ad periculum co-
lium vel remedium, fateretur amico, vel Confes-
sario errorum internum, quem habet circa fidem,
quod diximus fieri posse absque peccato contra
fidem, nec per eulmodi confessionem extremam,
si debito modo fiat, incurri ponas heretici ex-
teria. Hinc ergo oritur difficultas, cur sicut potest
fidelis aliquando ex causa gravi licite usurpare
galerum flauum, v. g. quia potest non habere au-
tum significandi fallam religionem, non potest
etiam ex causa gravi dicere aliquando, se eis
professione Iudeum, usurpando quidem voces
illas, non ad profitemantur sciam Iudeam, vel
illam asserandam, sed solum in levi refectione
mando errorem suum internum, sicut Iudeus ci-
licet per easdem voces affirmat. Quod si com-
nihil affirmet de veritate illius sectæ, ad summum
erit mendacium contra se ipsum, quatenus si
imputat errorum internum, quem non habet, non
tamen erit peccatum contra fidem, cum veritatem
la non contineant irreuerentiam gravem contra
fidem: alioquin nec verus Iudeus posse voces
illas præferre absque gravi peccato, & per conse-
quens non possemus cum cogere ad responden-
dum, & manifestandam suam religionem.

Ad hanc etiam difficultatem responderi potest
negando, verba illa posse etiam ex causa gravi
licite præferri ab homine fidei, vel absque pecca-
to gravi usurpari; licet à vero Iudeo, vel infidele
licet usurpantur: ratio vero est potest, quia in
in homine fidei non solum mendacium contine-
rent, sed mendacium perniciosum, & grave, fine
que non potest homo Catholicus sibi imponere
hæresim, vel infidelitatem internam, licet posse
abfque gravi peccato aliquando alia gravia pe-
ccata sibi falso imponere, sic enim legimus in ritu
Patrum de sancto Abate Agathone hominem pa-
tientissimo, cuius humilitatem, & patientiam,
ut probarent aliqui fratres, dixerunt ei, quod à
multis existimaretur superbus, & qui alios om-
nes contemneret, eisque passim detrahatur, id
que ex inuidia, eo quod cum lascivus esset, nollet
alios poros & sanctos stimulare. Quibus omnibus
vitiis sanctus senior quis per silentium concilis
deprecabatur solum, ut pro ipso orarent, & na-
torum criminum ei veniam impetrarent a Deo.
Tunc illi addiderunt, à multis etiam ipsum hate-
ticum esse credi: quo auditio Abbas excedunt, &
zelo magno negavit se talis criminis teum esse;
rogatus autem de causa tanta indignationis re-
spondit, reliquorum vitiorum humiliatis cau-
polle Christianum notam in se permittere, hate-
lis non posse; vnde à fortiori minus licet cam-
de se absoluere affirmare, & fateri. Ratio autem
ex dictis est potest, quia voces illæ à fidelis pro-
latæ continerent mendacium gravissimum, &
perniciosum, nam licet non negarent directè ve-
ritatem fidei, nec affirmarent veritatem iudaismi,
quod solum reflexè affirmaretur ipse confessus
internus ad iudaismum: hic tamen ipse confe-
sus

sus interius falso affirmatur, & contra mentem proferentis, & per consequens cum magna iniuria diuinæ auctoritatis, & vera religionis. Nec enim ille solus peccat grauitate contra diuinam auctoritatem, qui mentitur directè contra aliam affirmando eis falso obiectum à Deo reuelatum, vel negando id esse verum, sed etiam qui cum mendacio negat se id credere, nam copio afferit, & exhibet se in testem contra id, quod Deus reuelauit. Dicere enim ego interius alienior iudaismo, est dicere, ego interius credo, quod falsa sit fides Christiana, quod est afferre se in testem contra Christianam. Certum est autem, interrogari grauem iniuriam alicui contra quem falso affert aliquis testis, prout falso affert se in testem contra fidem Christianam ille, qui in corde credit eam esse veram. Ille vero, qui virtutem ex causa galero falso non affert se in testem contra fidem, sed eam solum occultat, & dat occasionem, quod alij ex errore putent ipsum contra fidem tentire, quod tamen ipse non dicit, nec testatur. Addo, quando Catholicus id de se falso affirmaret, etiam si solum reflexè loqueretur de suo a-fensu interno, & non de veritate, aut falsitate doctrina, regulariter tamen interuenire erubescientiam vitiosam; neque enim solum peccat contra fidem, qui eam negat, sed etiam qui eam erubescit, propter verè erubescit, qui ob aliquem metum negat se eam interius credere, cum tamen eam verè credat. In Iudeo autem vero, qui fateretur, se esse Iudeum, nulla interuenit erubescientia, non enim erubescit, qui manifestat verè sensum, quem de facto habet. Nec etiam falso adducit se testem contra fidem nostram, sed verissime, cum de facto in corde suo contra eam sentiat: & quamvis hoc ipsum, si sine causa fiat, habeat aliquam irreuerentiam contra fidem, quatenus contra eam affertur, & prodit testis aliquis: non tamen est tanta hæ irreuerentia, ut non possit compensari aliqua utilitate, vel causa; vt si id fiat ad remedium, vel consilium petendum, vel saltum si fiat ad manifestandam veritatem, & statum internum, ut alij possint ab hoc homine caute, ob quem finem Iudeis præcipitur signum peculiare in teste, & ob quem etiam finem possunt interrogari de sua fide, & ipsi possunt licet responderet, ut dictum est.

80 Tertium, genus vestium est eorum, quibus Tertium gen. vtuntur infideles, non solum ut dignoscantur, sed non vestium etiam ad profitendam suam falso religionem. De quibus multi absolute negant vello casu licitum esse eorum vsum. Ita Arag. & Ludou. Lopez apud Sanch. vbi supr. n. 20. Ant. Tabien. Tolet. Nauar. & alij plures, quos refert & sequitur Castro Palao d. p. n. 17. n. 7. qui pro eadem sententia affert Partem Suarez dicta sect. 5. num. 13. sed immixtio, nam Suarez num. 2. distinxerat plura genera vestium, & ultimoloco vestes non habentes communem vsum, vel utilitatem corporis, sed præcisè institutas ad aliquem vsum sacrum, vel quasi sacrum, quales sunt vestes Sacerdotales, & de iis solis loquitur illo num. 13. Nos autem nunc loquimur de vestibus institutis ad utilitatem corporis, sed quæ simul significare solent professionem alicius religionis, quales sunt vestes clericales, vel monachales, de quibus idem Suarez loquutus videtur num. 7. & concedere illarum vsum ex graui causa, & cum aliquibus limitationibus.

81 Alij ergo mitius loquuntur, & non audent in Card. de Lugo de virtute Fidei diniz.

vniuersitatem damnare harum vestium vsum; ita loquitur Coninch. disp. 15. dub. 3. num. 66. vbi earum vsum concedit licitum ad vitandum graue periculum: in d. num. 72. addit non esse improbabile, quod ex grauissima causa licet aliquid vsum vestis deputata ad solum vsum, & cultum falsa religionis. Suarez etiam loco supra citato eidem sententia videtur aperte fauere, pro qua ab omnibus assertu Sanchez dicto c. 4. n. 20. sed, vt verum fateretur, satis obscurè loquitur; nam statim num. 21 dicit, id non intelligi, quando vestes destinatae sunt ad cultum auctoris falsæ sectæ, eo modo quo num. 16. explicuerat: ibi autem in eadem classe constituerat vestes omnes primariò institutas ad falsa sectæ professionem, quas omnes distinxerat ab aliis vestibus, quæ non sunt institutaæ ad professionem sectæ, sed ad discrēndos homines talis sectæ ab aliis ob finem politicum, qualis est vsum galeri statu Romæ pro Iudeis; quare non satis appetat de quibus vestibus loquatur postea num. 20. Sed tamen videtur ibi distinguere rursus illam classem vestium, quam vnicam fecerat num. 16. in alias duas, in quarum una sint vestes significantes solum professionem falsa sectæ, & has dicit aliquando licere; in altera vero linea vestes destinatae ad cultum solum auctoris falsæ sectæ, & has dicit nunquam licere. In quo tamen parum consequenter eum loqui, dicens Palao vbi supr. num. 6. & Hurtado disp. 4. 8. §. 57. qui utrariumque vestium vsum videtur aliquando licitum agnoscere, quod latè probat §. 54. & sequentibus.

Ego ex supradictis vnam regulam generalem credo statui posse, in qua, si bene explicetur, ⁸² quædam ⁸³ vsum vestis distinxerat fortasse, vel patrum dissidenter putarim. Itaque quoties vsum vestium talis fuerit, vi qui personam videntem non quando erunt, eum omnino iudicent fidem negare, & illicitus, falsam religionem amplecti, vsum ille nullo casu licitus erit; quando vero, qui personam norunt, poterunt dubitare, an ob aliud finem diuersum vestis usurpetur, poterit aliquando vsum licitus esse ex graui causa, quæ eod grauior debet esse, quod ex circumstantiis vestis illa magis accedat ad significandam negationem verae fidei, quamvis non omnino determinatae eam significet. Sensus, & veritas huius regulæ probari, & explicari potest per analogiam, vel comparationem ad voces quas diximus nullo casu fideliter licere, quia ex natura sua habent, quod proferri debent ad significandam mentem, & non ob alios fines. Si ergo esset vestis, quæ propter circumstantias, vel institutionem ita esset determinata ad significandam negationem fidei, sicut sunt verba, vel voces ex natura sua ad significandam mentem; idem omnino dicendum esset de teste illa, quod de vocibus dicitur, atque ideo sicut nullo casu fideliter licet proferre voces, quibus significetur ipsum esse alterius sectæ, ita nunquam licet ei vsum talis vestis habentis quæ determinatam significationem, ac habent voces. Non repugnat autem, quod circumstantia tales sint; in quibus vestis possit habere significacionem & quæ determinatam; ac habent voces, & à quæ non possit abstrahi, v. g. si Princeps infidelis præcipiat subdito Christiano negare fidem, & in signum negatae fidei assumere, & gestare imaginem idoli in teste, vel coronam, aut rosarium proprium illius idoli; non est dubium, quod in iis circumstantiis gestatio illius signi, vel vestis non possit præscindi à significacione.

tionē negatæ fidei, atque ideo, quod esset omnino illicta. Si ergo consuetudo recepta tribueret eandem vim determinatam significandi negatam fidem, quam tribuit imperium Principis infidelis præcientis gestare tale signum; eodem modo dicendum esset, de ueste, vel signo illo, non esse licitum, stante tali consuetudine. Quare totum iudicium de hoc puncte reducendum est ad determinationem significacionis, quæ optimè colligitur à posteriori, si videntes signum illud, & cognoscentes personam, quæ antea fidelis & christiana erat, inducunt tamen omnino, & determinat ad iudicandum, quod priorem fidem reliquerit: tunc enim uestis ita in talibus circumstantiis habebit se, sicut voces, cum non possit à tali significacione determinata separari.

83

E contra verò contingit frequenter, ut uestis aliqua, consuetudine, vel etiam ex institutione Principis destinata sive ad significandam professionem falsæ uestitæ: & tamen quando christianus eam usurparet ad se occultandum, & vitandum vitæ periculum, i.e. qui hominem antea agnoscerent, & viderent in ea ueste, non ideo iudicarent, eum negasse fidem, sed vel dubitarent, vel forfater putarent, non ad id significandum, sed potius ad se occultandum, & vitandum vitæ periculum assumptam fuisse uestem illam: quo casu ex graui, vel saltem grauissima causa licet assumetur, cum uestis illa non esset sicut voces, sed postea ea significacione separari, & assumi ad alios fines, vel tegendi corpus, vel ad ornatum, & elegantiam, vel ad aliquid aliud; quare procedere tunc ratio, propter quam diximus cum communī sententia, licet usurpari posse ex graui causa à Christiano galerum flauum, quia potest separari à significacione, quam ex publica institutione habet, ut dignoscantur Iudei à Christianis. Nam licet uestes de quibus nunc loquimur, non solum sint signa politica ad dignoscendos infideles, sed etiam ad significationem professionem falsæ uestitæ, vel ad eam tacitè profitendam, & ideo grauior causa requiratur ad harum uestium, quam ad illarum uestium licitum; adhuc tamen utraque uestis conuenit in hoc, quod ex natura sua non sit ita alligata etiam in his circumstantiis ad talam significacionem, vt non possit ab ea præscindere, & usurpari sine animo talis significacionis.

84

Doctrina verò hæc potest in primis applicari cum proportione debita ad quartum genus uestium, nempe illarum, quæ non solum vtrumque continent, & significant professionem falsæ uestitæ, sed etiam continent cultum actualēm auctoris falsæ uestitæ, vel idoli, &c. de quibus Auctores etiam variè loquuntur. Sanchez enim *dicto n. 21.* de iis uestibus negare videtur esse licita vlo casu, sicut & Bañes, Arag. Petrus de Ledesm. Man. Rodriguez, & Rutilius Benzonius, quos affect idem Sanchez ibidem. Idem docet Castro Palao *vbi supra* Suarez verò *dicta sest. 5. n. 8.* dicit non licere uestum uestis, quæ peculiaris honor idoli, aut falso Prophete deferatur, ut si idolum, vel character Mahometis in ueste feratur, nam id videretur institutum in eius honorem, & ideo vel occultandum erit tale signum, vel alio modo caudendum, ne talis demonstratio culens, & honoris deferatur, nam hoc semper superstitiosum est. Postea verò *num. 13.* in vniuersum docet, ut probabilius, & securius, non licere uestum uestis per se primò deputata ad superstitiosum cultum aliquius uestitæ false, quæ non habet communem,

& corporalem uestum, sed sacram, vel quasi sacram in tali uestitæ, nisi forte aliquis vteretur tali ueste modo prophano, & vulgariter magis videtur contemnere superstitiosum uestum, cuiusque institutionem.

Alij tamen non videntur harum etiam uestium uestum in vniuersum damnam: nam Coninc *dict. dub. 3. n. 72.* agens de uestibus quæ direcè sunt instituta ad profitendam fidem falsam, abeque vla distinctione dicit, non esse improbatibile, quod in aliquo casu ex causa grauissima licitos uestrum uestus. Clarij Hurtado *dicta disp. 48. 3. 1. 4.* de ueste instituta ad cultum, & ceremoniam fuisse uestitæ dicit probabile esse, quod licet in flante necessitate mortis fugienda, dum non formaliter usurpetur ut tale signum est, sed solum marcialiter. Postea verò *§. 5. 6.* de ueste sacerdotali idem probat, quia uestis illa in rigore non est cultus, sed habitus, quo exercantur ceremonie, & cultus in Deum; & *§. 5. 8.* probat licet uestes, in quibus depictæ sunt imagines hominum felerorum, aut idolorum, quia uestus illarum imaginum non significat determinatè cultum, sed potest habere alias significaciones, nam multæ familiæ nobiles gestant in suis gentilitiis imagines solis, luna, stellarum, vñorum, & Leonum, quas quasi deorum imagines ethnici colebant, sic ergo possit imago Mahometis gestari non in cultum, sed ad significandum triumphum reportatum de Mahomerismo. Concludit denique contraria sententiam veram esse, quando uestus signorum determinatus est ad significandam falem religionem.

Iuxta regulam à nobis supra positam conciliari posse videntur horum Auctorum placita: nam de his etiam uestibus verum est, quod earum uestus ex causa grauissima licet, quando non sunt ita determinatae ad cultum falso significandum, ut qui hominem antea christianum cum ea ueste videret, eo ipso determinatè iudicet fidem reliquæ, sed possit dubitare, vel putare, quod ad alium diuersum finem tali ueste vteratur: fecis verò quædo ex institutione, vel circumstantiis determinata est ad eam significacionem. Et quidem, si que uestes apud infideles sunt, quæ correspontent uestibus, non sacris, sed communibus nolitorum clericorum, vel monachorum, facilius intelligi potest in illis indeterminatio ad significacionem: nam hæ uestes non videntur contineat cultum actualēm, aut professionem fidis, sed sunt habitus decens, & aptus ad naturalem uestum corporalem uestium pro iis, qui statim modestum, & religiosum profitentur. Vnde religiosus ethnici, qui ad fidem christianam conuerteretur, posset absque scandalio habitum suum ex causa aliquando retinere absque eo quod falso cultum promitteret, quia habitus non facit Monachum, sed posset ad uestum solum naturalem habitus retinere.

Difficiliter excusari potest uestes cum imagine idoli, vel Mahometis, quæ in eius cultum gestari solet: nam licet imago illa ex se indifferens sit, ut ad alium finem, vel uestum deferatur: sed tamen in his circumstantiis, & tali modo gestata videtur fatis determinata ad significandum cultum, sicut equites christiani nobiles, qui Crucem S. Iacobi, vel alterius militie in pectore gestant, significant omnino cultum erga crucem, & religionem christianam. Vnde si ad Mahomeritum transire, crucem statim abiceret. Sic imago idoli, vel Mahometis ex se indifferens est, ut ad cultum, vel ad alium

alium finem deferatur; sed tamen in his circumstantiis, & tali modo gestata in pectoro v.g. non videtur esse indifferens, sed determinata omnino ad cultum significandum. Sicut etiam thurificatio ex se indifferens est, ut fiat in cultum, vel etiam ad finem naturalem expellendi odorem noxioum; sed tamen in his circumstantiis accendere thus coram idolo determinata omnino significat cultum.

88 Vnde obiter notandum est, non excusari hanc malitiam ex eo quod talis vestis signum etiam sit nobilitatis apud illam gentem, atque ideo retinendi possit non ad cultum, sed in signum nobilitatis. Hoc, inquam, non excusat: quia etiam apud nos Crux S. Iacobi, vel alterius militiae signum est nobilitatis, non tamen potest retinere hanc significacionem sine significacione cultus, cum ab hac significacione cultus illa alia significatio nobilitatis quinam dependat. Ideo enim significatio nobilitatem, quia soli nobiles admittuntur ad cultum illum crucis, qui exhibetur eam cum tali figura in pectoro gestando: quare qui vult se illo signo nobiliter manifestare, eo ipso vult taliter cultum publicum exhibere, ad quem publice tali signo exhibendum soli nobiles admittuntur. Similiter ergo innuerit possunt apud infideles signa aliqua nobilitatis in vestibus, quae tamen non alteri nobilitatem significant, nisi quantum continent cultum aliquem ad idoli exhibendum, ad quem publicum cultum taliter exhibendum soli nobiles admittuntur; & hoc genus signorum non poterit licet retenere ad nobilitatem significandam, nisi forte, vel communis consensu, vel per obliuionem vna significatio ab alia separetur. Potest enim contingere, ut licet initio signum illud cultum idoli continetur, & solis nobilibus concederetur, postea tamen origo illa ex cultu in obliuionem abierit, & sola significatio nobilitatis remanerit: vel certe significatio nobilitas independenter a significacione falsi cultus, & sint duas significaciones separatae, & non subordinatae, quo casu a stimari aliquid poterit signum illud inter signa non omnino determinata ad significandum falsum cultum, sed indifferens ad alias significaciones dispartatas, & non subordinatas.

89 Denique de vestibus sacris non continentibus eiusmodi imagines, sed deseruientibus ad locum, & tempus rituum facrorum, vel sacrificiorum, dicendum erit iuxta supradictam regulam, eas non licere fidelibus, si ita determinata significent, ut videntes, eo ipso iudicent christianum illum fidem deseruisse; quod maximè locum habere poterit, si vestes ille non solum dispositae deseruant ad cultum, quatenus decentius, & magnificientius ornant ministerium, ut cum maiori dignitate, & splendore accedat ad ritum celebrandum, sed etiam formaliter in se continant ipsum cultum, propterea videtur formaliter cultum continere crux illa, quam Episcopus celebraturus imponit sibi pendente ex collo, in quo cultus, & veneratione ipsius crucis videtur interuenire; & simile aliquid apud infideles posset innervi, de quibus omnibus non potest regula generalis alia tradi, sed in singulis consideranda prudenter est, & qualitas signi, & determinatio ad significandum, ut dictum est.

90 Sunt autem circa hoc dico aduertenda. Primum est, quando dicimus, vestes illas non esse in universum, & in omni casu damnandas, quae non Card. de Lugo de virtute Fidei divinae.

sunt omnino determinatae ad significandum, id est, quibus visis, iij qui hominem antea fidelem nouerunt, non statim iudicabant, ipsum fidem reliquise; hoc, inquam, non ita esse intelligendum, ut sufficiat si aliqui sciant, eum non ex animo, sed ob aliud finem ea signa usurpare, sicut nec sufficeret, si aliqui scirent cum fidei proferre verba significantia negationem fidei, sed requiri, quod vel omnes id sciant, vel certe signa ipsa talia sint, ut in iis circumstantiis, qui aliunde fictionem non nouerunt, & sciunt ipsum antea fuisse fidelem, non possint ex vestibus, vel signis illis determinatae iudicare, quod fidem reliquerit, ita ut nec ipsi infideles, si noluerint hominem antea fuisse christianum, possent eiusmodi fidei mutationem iudicare. Per hoc enim à posteriori colligitur debilitas, & indeterminatio illius signi ad manifestandam fidei negationem, & differentiam illius signi à vocibus, quae ex natura sua determinatae sunt ad negationem manifestandam, que sicut nunquam licet usurpatur ab homine fidei, ita neque alia signa, quae vel ex institutione, vel ex consuetudine aequaliter determinationem habuerint, ut supra explicuimus.

91 Secundum quod aduertendum est, & quod prædicti Autores communiter obseruant, est, vestes, & alia tam prædictas vestes, quam alia omnia signa, omnia signa etiam ex se determinata non sint ad talem significationem, possunt tamen esse illicita ratione scandali, quare quando dicuntur aliquando liceat, semper intelligi debet, scilicet scandalo, quo stante iam ratione illius redditur vobis illicitus, ut notauit Suarez vbi supradicto n. 12. Coninch dict. dub. 3. n. 75. Castro Palao dicto dub. 17. n. 10. & alij. Quantum verò, & quale debet esse scandalo illud, ut etiam ex gravissima causa contumii non possit, pertinet ad tractatum de charitate, vbi Deo dante de hoc agemus. Interim videri potest P. Hurtado dict. 173. de charitate sect. 2. 3. vbi latè de hoc differit.

92 Quæ de vocibus & vestibus dicta sunt, applicari possunt cum debita proportione ad nutus, Quid dicuntur de nutibus, vel alios manū, & digitorum motus, quibus aliqui solent loqui, & suos conceptus exprimere. De quibus dubitari magis posset, quia non vindicentur omnino a similari vocibus, quæ à natura date sunt solam ad manifestandam mentem, & significandos internos conceptus, & ideo non possunt ab eo fine, & significacione separari: at verò nutus non videntur ita determinati, & alligati ad hunc finem; nam quando aliquis annuit inclinando caput, inclinatio illa de se indifferens erat ad significandum assensum, vel ad vitandum defatigationem in capite erat habendo, vel ad conuercentos oculos ad terram, ut alij, id ibi quæras, vel ad quid simile: quare videtur nutus ille accedere magis ad vestes, quæ quia de se non sunt alligatae ad significandum, possunt à significacione separari.

93 Ceterum fatendum omnino est, nutus illos, qui negationem fidei, vel professionem falsæ factæ significant, nunquam ex quacunque causa falsa licere, sed habere se sicut voces. Ratio autem est, quia licet ex se possent ordinari ad alios fines diversos: in his tamen circumstantiis non possunt separari a tali significacione vitiaria. Sicut etiam actio adulandi thus ex se fieri posset propter alios fines, recreandi odoratum, purgandis, &c. in his tamen circumstantiis coram idolo, & cum externo gestu venerationis non potest sepa-

tari à significatione cultus. Nutus autem, quo interroganti, an negare velis fidem christianam, tu respondere videris annuendo, & caput inclinando, magis determinatus esse videtur ad significandam voluntatem negandi fidem, quā sit combustio thuris coram idolo ad significandum cultum: nam combustio thuris non est verbum, sed aetio; nutus autem est verbum, licet non sit vox, & ideo sufficit ad valorem matrimonij, quod perficit rebus, & verbis. Quod idem est de motibus digitorum significantibus ad placitum, & ex conventione priuata. *Sunt enim quasi litteræ scriptæ, que quidem sunt propria verba, nec magis licet scriptura significat fidei negationem quam voces, cum sit loquutio scripta: sic etiam motus illi digitorum sunt vera loquutio, & ideo non magis licerent cum excommunicato vitando, quam loquutio per voces nec magis possunt motus illi praescindere in his circumstantiis à tali significatione, quam voces, & per consequens eadem regula debet in illis seruari, que in vocibus propriis eandem rationem.*

94 *Licitum est christiano transeunti per loca Turcarum, v. g. vti habitu communii Turcarum, vt se se occulte. Ita cum alius Sanchez dicit cap. 4. num. 22. quia habitus ille de se non concernit religionem. Quando vestes concernunt religionem, vt si sit habitus communii Sacerdotis Mahometani, vel religiosi Ethnici, grauior quidem causa requiritur, sed aliquando licebit, vt suprā diximus, & fatebitur Coninch dicit dub. 3. num. 7. 3. & 7. 4. Si denique contineant cultum actualiē falsa fæcta, seruanda grā regula suprā posita, & videndum, an ita sint determinatae ad eum cultum significantum, vt qui vident, & sciunt, hunc fuisse antea christianum, inducantur omnino ad iudicandum, quod relinquat fidem, an vero id determinatae non significant, atque ideo ex grauissima causa licitus esse possit earum vīs.*

65 *Licitum est christiani vexilla hostiis in nauibus suis fingere, vt hostes infideles vīs vexillis nō fugiantur, & docet idem Sanchez cum alius n. 23. qui notat id non licere, quando vexilla habent depicas imagines Mahometis, vel falsi Dei, quia hoc est cultum falsum exercere. De quo tamen dubitat Hurtado dicit. 48. §. 8. quia possunt illæ imagines depingi, non ad cultum, sed ad significantum triumphum de Mahometo, vel de falsis Diis: sicut familiae nobiles gestant in suis gentilitiis imaginem Regis, quem olim eius progenitores in bello ceperunt. Consultum autem, vt praedicas imagines depingantur cum catena in signum cōficiūtatis, vel compedibus subtilibus, qui ab hostiis a longe non percipiuntur, quo pacto cessat superstitionis periculum, & tandem concludit, id tunc solum licere, quando signa sunt omnino determinata ad falsum cultum: quod vītum verissimè dicitur, & consonat regula nostra supposita. Considerandum tamen est, an hæc imagines sine catenā, aut vinculis depicēt, significant determinatae cultum. Certum est enim, quod si deferentur in altari collocatae significarent omnino cultum, nec id licet fieri: parum autem videtur referre, quod non in altari, sed in vexillo deferantur, cum id etiam honoris causa fieri soleat, prout Christiani in vexillo crucem depingunt, vel B. Virginis, aut alterius sancti imaginem; quare non videretur facile à communi*

sententia recedendum, & multo minus si imaginis illæ cum splendore, vel aliis signis venerantur, & honoris depingerentur.

Infertur tertio, quid dicendum de vestibus, quas Princeps infidelis præcipit deferendas omnibus christianis sibi subditis, vel ab omnibus ab infidelibus. Si enim præcipiat, vt Christiani omnes tali veste tantum, vt dignoscantur, contentiunt Doctores, quod possit adhuc Christianos, prout se se occulter, vel non prodat omittere talen vestem ex causa graui saluandi vitam, sive id præcipiat ob finem politicum, sive ob finem religiosum, vt contra Caetanum docent plures, quos affligeret, & sequitur Sanchez vbi suprā num. 29. Sua rez dicit a se. §. 7. 10. Coninch dicit dub. 3. n. 7. 6. & alij. Ratio autem est, quia lex illa vel est mē politica, vel in odium fidei. Si sit politica, non obligat ex virtute fidei ad fidem sibi signo contentam, cuius positiva confessio obligat, quando interrogatis in odium fidei. Aliud vero est obedientia legislatori debita non obligat com tanto periculo. Si vero sit in odium fidei, eo ipso est iniusta, & non obligat in vim legis, nec aliter est etiam obligari virtus fidei ad fidem contentam, & signo illo manifestandam: quia interrogatio illa generalis non tam est interrogatio, quam præceptum, vt Christiani se posse prodant, vt cognoscantur, & puniantur quo cōfides non obligat, vt quilibet se prodat, esset enim in detrimentum ipsius fidei, si quilibet Tyrannus obligare posset fideles, vt se prodent, & ita omnes simili extingueret.

Quando vero è contra à Princeps infidei iubetur, vt omnes infideles talis veste videntur, ruitus distinguendum est. Poteſt enim lex illa esse non uniuersalis pro omnibus subditis etiam christianis, sed solum pro infidelibus, quibus præcipit talis vestis in signum sue religionis: & tunc de veste illa, an ex causa aliquando licet, quando ex lege instituta est ad dignoscendos infideles ob finem politicum, vel etiam ob finem religiosum, dicitur est in superioribus. Secundum tamen potest lex illa ferri uniuersalis pro omnibus subditis, quos omnes Princeps obligare volit ad professionem falsa religionis, & ad signum externum, quo in vestis determinatae vītū profeantur. In quo casu dicendum videtur, infidelibus non licere vītū talis vestis supponere, videtur Hurtado vbi suprā §. 7. in fine, & clavis Coninch vbi suprā n. 7. 3. & Castro Palao dicitus parvus 17. num. 8. quia in illis circumstantiis, & instanti illo Princeps præcepto, vestis illa, & signum vītū patrum significare determinata omnibus, id fieri ad obedientiam Princeps quicquid tunc non præcipit actum ciuium, & politicum, vt constat, sed superstitionis, nempe proficer fallam fætam signo, & veste illa. Sic ergo si Princeps tibi in particuliā præcepit portare signum aliquod in veste ad portandum negotiationem fidei christiana, non licet vīta ex causa ei obediere: qui quantumvis signum illud ex se esset indifferens, in illis tamen circumstantiis, & instanti Princeps præcepto, determinata significare obedientiam Princeps exhibet, & conformitatem cum eius voluntate, ita lata, & vītūte lege uniuersali, omnes, qui te vident signum illud vītē, statim iudicarent, te obediēt Princeps præcipienti: quare sicut in primo calo non licet vīta talis vestis præcepte, sic nec in secundo licebit.

Aliter

